

Nevyriausybių organizacijų ir ekspertų
Koalicija „Galiu gyventi“

Vilniaus Universiteto
Medicinos fakultetas

Vilniaus universitetas
Medicinos fakultetas
Visuomenės sveikatos institutas

PSO Bendradarbiaujantis centras
žalos mažinimo klausimais

Vilniaus Universiteto Medicinos fakulteto
Visuomenės sveikatos institutas
PSO bendradarbiaujantis centras žalos mažinimo klausimais

Žemo slenksčio kabinetų (ŽSK) paslaugų teikimas Lietuvoje 2012-2013 m.: realybė ir kliūtys

*Marija Jakubauskienė (Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto
Visuomenės sveikatos instituto docentė)*

**MOKSLINĖ-PRAKTINĖ KONFERENCIJA
„ŽALOS MAŽINIMAS: SVEIKATOS IR SOCIALINĖS PASLAUGOS NARKOTIKŲ
VARTOTOJAMS“**

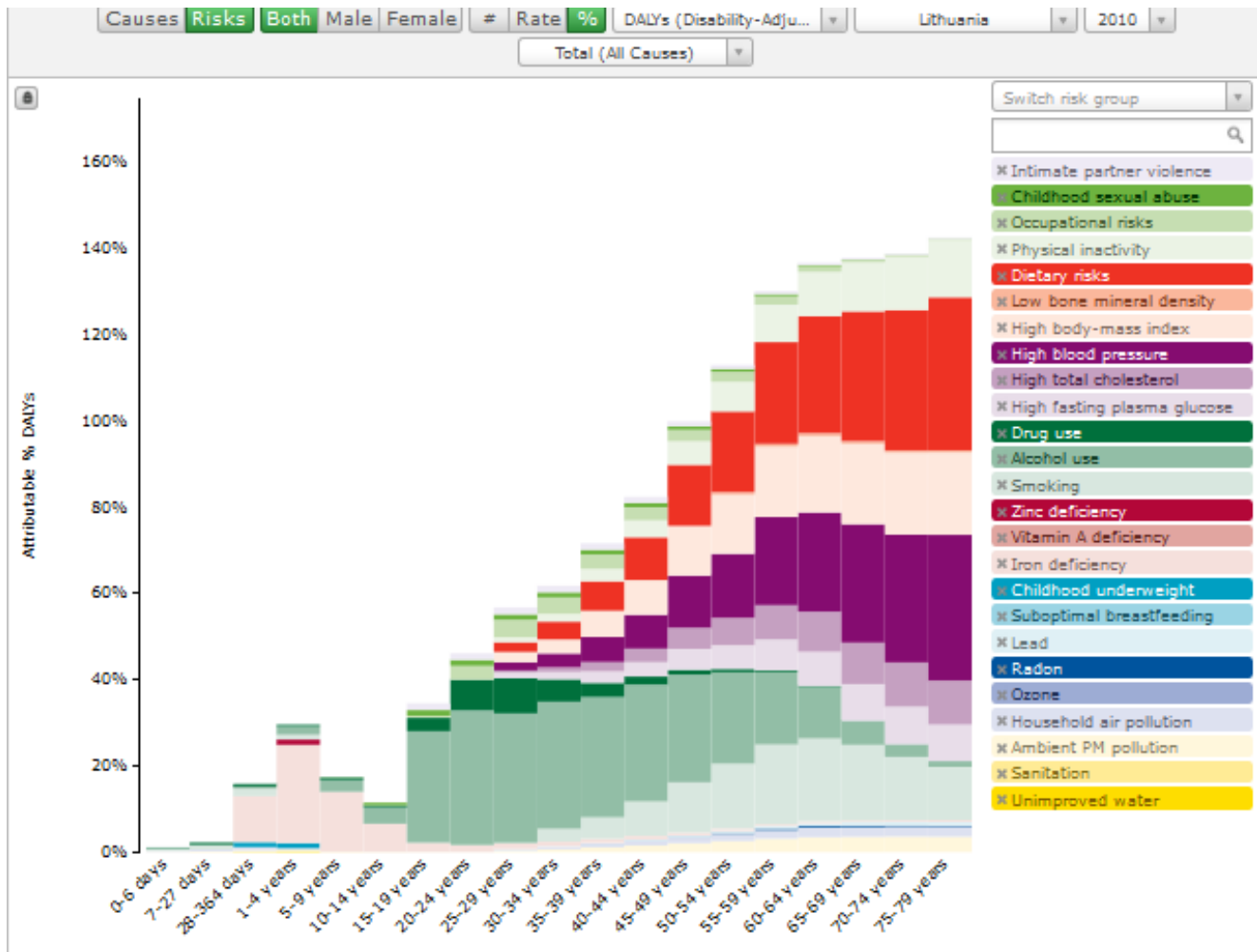
Regioninis projektas „Žalos mažinimas veikia: finansuokite!“
2015 m. birželio 30 d., Vilnius

Pranešimo planas

- Tarptautiniai moksliniai įrodymai ir rekomendacijos
- ŽSK paslaugų kokybės ir prieinamumo rodikliai Lietuvoje
- ŽSK teikiamos paslaugos Lietuvoje
- ŽSK finansavimas ir kaštai Lietuvoje
- ŽSK paslaugų plėtros kliūtys

Globali ligų našta

(prarasti sveiko gyvenimo metai dėl narkotikų vartojimo, DALY)

• 15-19 m. amžiaus grupėje sudaro 3.1 proc.

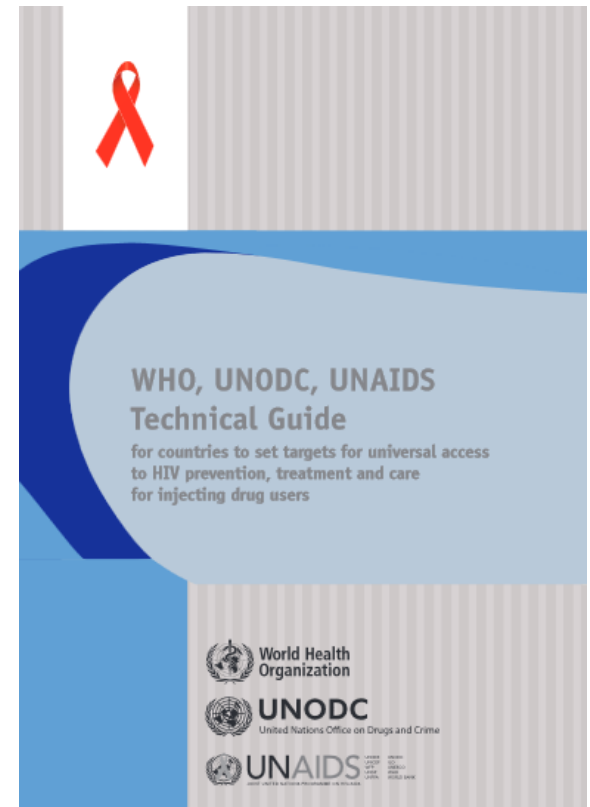
• 20-24 m. amžiaus grupėje – 7.1 proc.

• 25-29 m. amžiaus grupėje – 8.1 proc.

• 30-34 m. amžiaus grupėje – 5.2 proc.

Tarptautinės rekomendacijos (ŽIV prevencija ir gydymas)

- Švirkštų ir adatų keitimo programos
- FOV ir kitos terapijos
- ŽIV testavimas ir konsultavimas
- ART
- LPI prevencija ir gydymas
- Prezervatyvų dalinimas ŠNV ir jų lytiniams partneriams
- Virusinių hepatitai: vakcinacija, prevencija, gydymas
- TB prevencija, diagnostika, gydymas

Tarptautiniai moksliniai įrodymai

- Švirkštų adatų keitimo programos mažina ŽIV ir HCV paplitimą tarp ŠNV: bent 50% ŠNV populiacijos gauna bent 10 švirkštų per metus 1 (Abdul Quader et al., 2013)
- FM paslaugų teikimas 54 proc. mažina sergamumą ŽIV tarp ŠNV, didina motyvaciją keisti elgseną ir mažina rizikingą elgesį (Mac Arthur et al., 2012)
- FOV gerina gyvenimo kokybę ir mažina priklausomybės indeksą (Feelemyer et al., 2014)

Situacija Lietuvoje (1)

ŽSK ir FM išlaidų monitoringo tyrimas (2014-2015)

- ŽSK – 12 kabinetų
- FOV – 19 ASPJ

Žalos mažinimo paslaugų teikimo išlaidų monitoringo tyrimas:

Tyrimo vietos: ŽSK (n=10), FM (n=9)

- **Tyrimo instrumentai:**
 - Žalos mažinimo paslaugų teikimo išlaidų vertinimo klausimynas
 - Žalos mažinimo paslaugų teikimo kaštų vertinimo klausimynas

Kai kurie ŽSK ir FM prieinamumo rodikliai

ŽSK:

- ŽSK skaičius, tenkantis 1000-čiui ŠNV;
- ŠNV dalis, nuolat gaunančių ŽSK paslaugas;
- Išdalintų švirkštų skaičius per paskutinius 12 mėn.

FM:

- FM paslaugų teikimo vietų skaičius, tenkantis 1000-čiui ŠNV;
- FM paslaugas gaunančių pacientų ir ŠNV santykis.
- ŠNV dalis, gaunanti FM paslaugas;

ŽSK paslaugų prieinamumas Lietuvoje

(2013 metų duomenimis)

- Nuolatinių ŽSK paslaugas gaunančių klientų aprėptis

Nuolatiniai klientai: 1177

Bent kartą ŽSK paslaugas gavę klientai: 5806 (tyrimo duomenys)

Tikėtinas ŠNV skaičius: apie 5500

Paslaugų prieinamumo rodiklis: 21,4 proc.

(PSO, UNODC, UNAIDS gairės: ≤20% – mažas, >20-≥60% - vidutinis, >60% aukštas prieinamumas)

- **ŽSK skaičius, tenkantis 1000-čiui ŠNV Lietuvoje yra 2.18**
- Išdalintų švirkštų skaičius per metus:

72 vnt./1-nam nuolatiniam klientui

(PSO, UNODC, UNAIDS gairės: ≤100 – mažas, >100-≥200 - vidutinis, >200% aukštas prieinamumas)

FM paslaugų prieinamumas Lietuvoje

(2013 metų duomenimis)

- FM paslaugų teikėjų skaičius 1000-čiui ŠNV - **3,45**
- FM paslaugas gaunančių pacientų (n=581) santykis su ŠNV skaičiumi (n=5500): **0,1**

(PSO, UNODC, UNAIDS gairės: $\leq 0,2$ – mažas, $>0,2-\leq 0,4$ - vidutinis, $>0,4$ - aukštas prieinamumas)

- ŠNV dalis (n=5500) proc., gaunanti FM paslaugas (n=581): **10,6%**

(PSO, UNODC, UNAIDS gairės: $\leq 20\%$ – mažas, $>20-\geq 40\%$ - vidutinis, $>40\%$ - aukštas prieinamumas)

- Vidutinė 1 paciento gaunama metadono dozė (mg): **50-60 mg**

(PSO, UNODC, UNAIDS gairės: rekomenduojama dienos dozė - 60 mg)

Lietuvoje teikiamos ŽSK paslaugos ir jų svarba

Paslauga	Ar teikiama paslauga	Paslaugos prioritetiškumas (Aukštas / Vidutinis / Žemas)
Švirkštų, adatų dalinimas ir keitimas	X	Aukštas
Socialinio darbuotojo konsultacijos	X	Vidutinis
ŽIV testavimas ir konsultavimas (prieš ir po tyrimo)	X	Žemas / Aukštas
TB diagnostika	X	Vidutinis
TB DOT gydymas	X	Aukštas
LPL diagnostika	X	Vidutinis
LPL gydymas	X	Vidutinis
Grupinė terapija ir savipagalbos grupės	X	Žemas / Vidutinis
Teisinė pagalba	X	Žemas
Moterims/šeimoms skirtos paslaugos (ginekologinis konsultavimas, nėštumo testas, higienos reikmenys, maitinimas, pediatro konsultacija)	Taip/Ne	Žemas / Vidutinis
Perdozavimo prevencija: ar skiriamas naloksonas?	-	Žemas / Aukštas
Atvejo vadybos paslaugos	Taip/Ne	Žemas / Vidutinis
Lygus lygiam paslaugos	X	Žemas
Klinikinis būklės vertinimas, kurį atlieka gydytojas	X	Žemas / Vidutinis

Lietuvoje teikiamos FM paslaugos ir jų svarba

Paslauga	Ar teikiama paslauga	Paslaugos prioritetiškumas (Aukštas / Vidutinis / Žemas)
Farmakoterapija metadonu	X	Aukštas
Ar išduodama dozė namo?	X	Vidutinis / Aukštas
Ar teikiamos trumpalaikės paslaugos atvežant metadoną į sveikatos priežiūros įstaigą, areštinę ir pan?	X	Aukštas
Ar teikiama atvejo vadybos (tarpininkavimo) paslauga?	X	Vidutinis / Aukštas
Ar atliekamas nuolatinis klinikinis paciento būklės vertinimas, kurį vykdo gydytojas?	X	Vidutinis / Aukštas
Ar atliekamas ŽIV testavimas ir konsultavimas (prieš ir po tyrimo)?	X	Aukštas
Ar teikiamos grupinės terapijos ir savipagalbos paslaugos?	50% Taip/50% Ne	Vidutinis / Aukštas
Ar atliekama TB diagnostika?	X	Aukštas
Ar pacientams taikomas TB DOTS gydymas?	-	Aukštas
Ar atliekama perdozavimo prevencija nalaxonu?	Taip/Ne	Žemas / Aukštas
Ar atliekama LPL diagnostika?	X	Žemas / Aukštas
Ar pacientams taikomas LPL gydymas?	Taip/Ne	Žemas / Aukštas
Ar programos dalyvėms moterims/šeimoms yra teikiamos specialiai pritaikytos paslaugos (pvz. ginekologinis konsultavimas, dalinami nėštumo testai, higienos reikmenys, maisto paketai, pediatro konsultacija)	-	Vidutinis
Ar teikiamos socialinio darbuotojo konsultacijos?	X	Vidutinis / Aukštas
Ar teikiama profesinio mokymo paslauga?	-	Žemas / Aukštas
Prezervatyvų ir informacinės medžiagos dalinimas	Taip/Ne	Žemas / Vidutinis

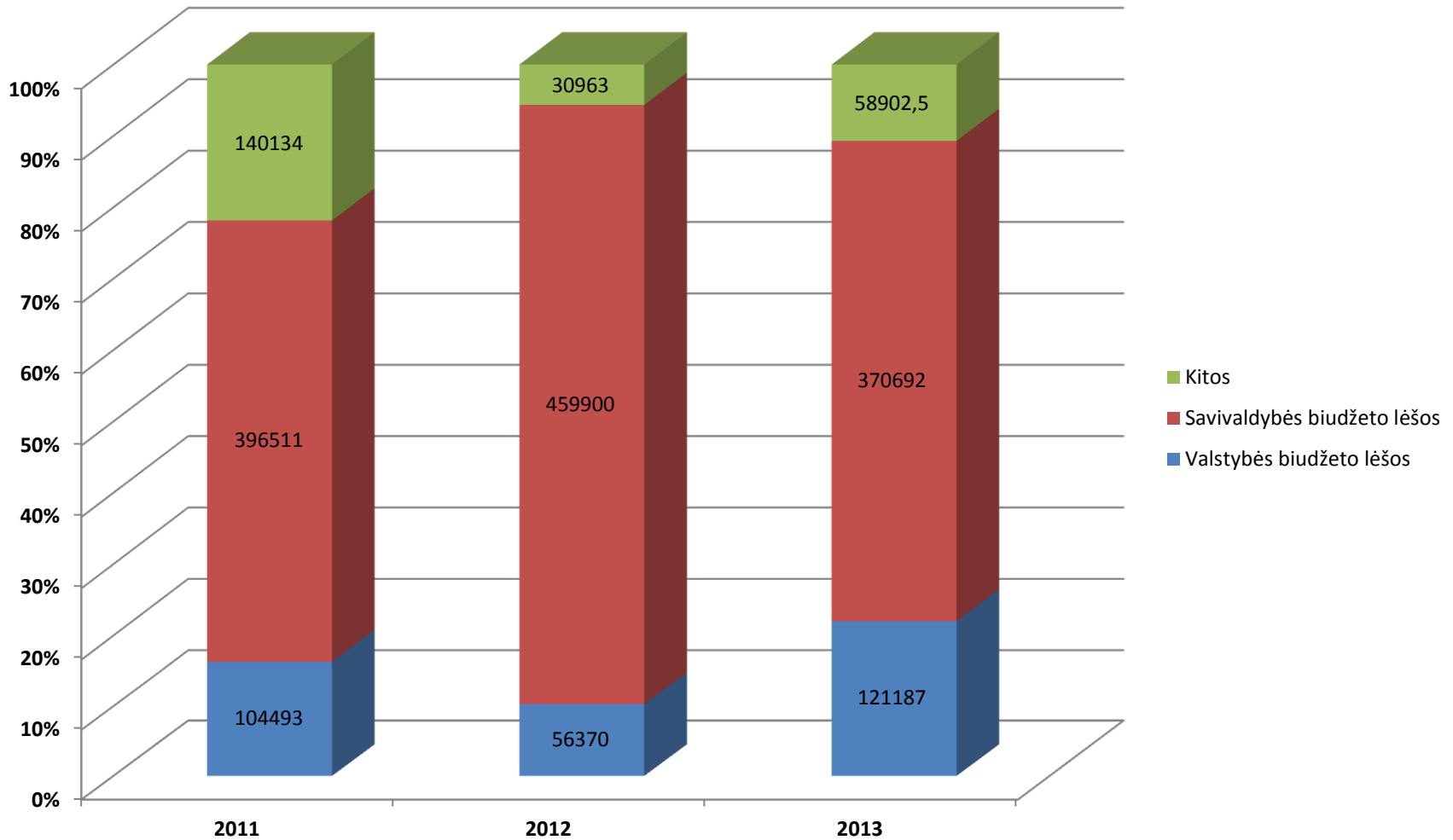
ŽSK paslaugų vertinimas: prioritetai pagal vartotojus

Aukštas prioritetas	Vidutinis prioritetas	Žemas prioritetas
Švirkštų ir adatų dalinimas ir keitimas	Socialinio darbuotojo konsultacijos	LPI diagnostika
ŽIV testavimas ir konsultavimas	Informacinės medžiagos pateikimas	LPI gydymas
Grupinė terapija ir savipagalbos grupės	TB diagnostika	Atvejo vadyba
Moterims skirtos paslaugos	TB DOTS	Klinikinis būklės vertinimas, kurį atlieka gydytojas
Perdozavimo prevencija	Teisinės paslaugos	
Lygus lygiam paslaugos	Prezervatyvų dalinimas	

FM paslaugų vertinimas: prioritetai pagal vartotojus

Aukštas prioritetas	Vidutinis prioritetas	Žemas prioritetas
FM metadonu	ŽIV testavimas ir konsultavimas	LPI diagnostika
Metadono dozės išdavimas namo	TB diagnostika	LPI gydymas
Trumpalaikės paslaugos atvežant metadoną į sveikatos priežiūros įstaigą, areštinę	TB DOTS	Atvejo vadyba
Reguliarus klinikinis būklės vertinimas, kurį atlieka gydytojas	Socialinio darbuotojo konsultacijos	Profesinis mokymas
Grupinė terapija ir savipagalbos grupės	Prezervatyvų dalinimas	
Perdozavimo prevencija	Informacinės medžiagos pateikimas	
Moterims skirtos paslaugos	Gretutinių susirgimų gydymas	
	Hepatitų prevencija	

ŽSK finansavimas 2011-2013 m. (Lt)

ŽSK ir FM kaštai Lietuvoje (2013 m.)

- ŽSK kaštai 1-nam klientui per metus – 864
Lt/250.2 Eur
- FM kaštai 1-nam klientui per metus – 2122
Lt/615 Eur
- 2013 m. išlaidos ŽSK Lietuvoje sudarė 586 323
Lt (apie 170 000 Eur)
- 2013 m. išlaidos FM Lietuvoje sudarė 1 100 436
Lt (318 708 Eur)

Žalos mažinimo paslaugų plėtros Lietuvoje kliūtys

- Žalos mažinimo paslaugų finansavimo tvarumo stoka
- Žalos mažinimo paslaugų prieinamumo lygis
- Vyraujančios nepalankios ir stigmatizuojančios nuostatos paslaugų ir klientų atžvilgiu
- Informacijos poreikiai apie moksliniais įrodymais pagrįstas veiksmingas ŽIV prevencijos intervencijas ŠNV grupėje
- Personalo, teikiančio paslaugas, motyvacija
- Konfidencialumo užtikrinimas

Pasiūlymai

- Žalos mažinimo paslaugų teikimo finansinis monitoringas
- Peržiūrėti žalos mažinimo programų valdymo principus
- Didinti žalos mažinimo paslaugų prieinamumo lygį
- Stiprinti žalos mažinimo paslaugų teikimo (proceso ir rezultatų) vertinimo kultūrą Lietuvoje
- Mokymai/metodinis koordinavimas parama žalos mažinimo paslaugų teikėjams apie modernias moksliniais įrodymais paremtas intervencijas

Ačiū už dėmesį!